

Олена ЩЕРБАНЬ

**УКРАЇНСЬКИЙ МОДЕРН
В АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНІЙ КЕРАМІЦІ
ОПІШНЯНСЬКОГО ГОНЧАРНОГО НАВЧАЛЬНО-
ПОКАЗОВОГО ПУНКТУ ПОЛТАВСЬКОГО
ГУБЕРНСЬКОГО ЗЕМСТВА (1912–1924 рр.)**

Опішнянський гончарний навчально-показовий пункт Полтавського губерньського земства (1912–1924 рр.) — спеціалізований гончарний навчальний заклад відомий не лише своєю навчальною, але й виробничою діяльністю. Зазначу, що я використовую узагальнюючу назву цього закладу, хоча у документах, опублікованих діячами Полтавського губерньського земства він згадується під різними назвами: «гончарний показовий пункт», «гончарна навчальна майстерня губерньського земства», «гончарна майстерня». Окрім іншої продукції, в закладі виготовляли архітектурно-будівельну кераміку — личкові плитки та кахлі. Дане дослідження присвячено опису саме архітектурно-будівельної кераміки, виготовленої викладачами та працівниками Опішнянського гончарного навчально-показового пункту Полтавського губерньського земства.

На Полтавщині на початку ХХ ст. виробництво архітектурно-будівельної кераміки з модернізованими українськими орнаментами було актуальним. Оскільки одним із принципів «українського архітектурного стилю» (національний варіант модерну [1, с. 28–29]), який розгортався на цій території з 1903 р., було її широке застосування для оздоблення будинків. Найчастіше це були глиняні плитки з орнаментами які базувалися на барокових мотивах.

У 1909 р. в Полтаві відбулася зустріч представників Полтавської губернії з російським імператором Миколою II під час урочистостей з нагоди 200-річчя Полтавської битви. У наступному, 1910 р., Полтавським губерньським земством було проведено конкурс на побудову меморіальної каплиці в Полтаві на честь цієї зустрічі [2, с. 325–326]. За проектом студента Петербурзького інституту цивільних інженерів, члена Українського архітектурного гуртка І. Кальбуса її було вирішено оздобити личковою керамічною плиткою з українськими орнаментами. Спорудження каплиці було завершено в 1914 р., нині вона знаходиться на вулиці Зіньківській. Плитку для її личкування було виготовлено в Опішному.

1–5. Каплиця, побудована на честь зустрічі представників Полтавської губернії з імператором Миколою II під час урочистостей з нагоди 200-річчя Полтавської битви. Полтава, 1911–1914. Фото Олени Щербань, 2007

У звіті Полтавської губернської земської управи за 1913 р. про діяльність «гончарного показового пункту» записано, що плитку для личкування каплиці було виготовлено в другій половині 1913 р. інструктором пункту «в приміщенні гончарної майстерні повітового земства за участі кустарів» [3, с. 128].

Віднайдені мною унікальні спогади учителя, хормейстера і капельмейстера Опішнянської загальноосвітньої школи I–III ступенів Тимофія Середи дають підставу конкретизувати хто і як виготовляв цю плитку: «1913–1914–1915 роки я служив у Біліченка Костя Кузьмича. Щоб заробити на придбання справжньої скрипки, я отпросивсь на місяць у хазяїна і пішов працювати в керамзавод. Я добре умів малювати. В ті години в керамзаводі працювали досвідчені майстри — Сидоренко Андрій з Миргорода і Шумейко, а також австрійці Лебещак і Івашкевич Михаль. Завод виконував замовлення на виготовлення личкових плиток для личкування стін часовні — пам'ятника, збудованого в Полтаві на честь приїзду імператора Миколи II. На плитках намальовані величезні анголи і різні орнаменти. Готові контури розпису робив головний художник заводу Лебещак, а я з іншими майстрами розфарбовували крила анголів і орнамент. Після обпалювання плиток в горні їх отправляли по призначенню і облицьовували стіни часовні... Попрацювавши місяць у керамзаводі, я заробив карбованців з десять грошей і пішов пішки в Полтаву щоб купити справжню скрипку. Зароблених за місяць коштів вистачило на купівлю скрипки та самоучителя гри на ній» [4].

Підстав сумніватися в цих свідченнях немає. Тимофій Середи на час виготовлення плиток був 18-річним освіченим юнаком (незадовго перед цим закін-

чив Опішнянське зразкове двохкласне училище Міністерства народної освіти). Мотивів щось вигадувати чи перебільшувати в нього не було. Адже спогади присвячені його діяльності як музиканта, а наведений невеликий епізод — пояснення, як він купив свою першу скрипку. Окрім того, на мою думку, людина, яка не працювала на цьому виробництві, не могла через 55 років так детально його описати.

Проаналізую вищенаведені джерела. Згідно них, не зрозуміло, чи в одному й тому ж приміщенні виготовляли плитку й розташовувався гончарний навчальний заклад. Відомо, що на початку ХХ ст. було два приміщення в яких могли виготовляти плитку: дерев'яне приміщення під залізним дахом із двох кімнат, що перебувало «в ветхості» і «вновь отделанная мастерская, крытая черепицей» [5, с. 40–42]. У звіті за 1914 р. про діяльність «гончарної навчальної майстерні губерньського земства» зазначено, що «завдяки віднайденню й вступу на службу земства видатного за своїми знаннями та досвіду інструктора-кераміка Юрія Лебіщака, майстерня відкрита восени 1912 р. вдруге на садибі Зіньківського повітового земства в м. Опішні...» (перший гончарний навчальний заклад Полтавського губерньського земства — Опішнянська зразкова гончарна навчальна майстерня — діяв упродовж 1894–1899 рр. — О. Щ.), в приміщенні, яке перебувало «в ветхості».

Не маючи можливості приступити до облаштування власного приміщення (побудова якого була дозволена земськими зборами) за відсутності підходящої садиби, губерньська управа до літа 1914 р. була вимушена підтримувати старе приміщення ремонтом і обмежити діяльність пункту незначними показовими роботами кустарям, які приходили консультуватися й навчати лише 5 хлопчиків — дітей місцевих гончарів» [6, с. 97–98]. У пункті працювали й згадані

у спогадах Тимофія Середи Андрій Сидоренко, Петро Шумейко та Михайло Іванкевич, які спеціально для цього приїхали в Опішне.

Друге приміщення на цій же садибі залишалося в підпорядкуванні Зінківського повітового земства і епізодично використовувалося як гончарна майстерня. Документи свідчать про те, що до 1907 р. в ній було виготовлено близько 30 тисяч теракотових «струганих» плиток для внутрішнього личкування стін будинку Полтавського губернського земства (нині — Полтавський краєзнавчий музей). Для цього майстерню було обладнано необхідними машинами. Цікавим є факт, що глазурування частини з них (18 тисяч), призначених для оздоблення панелей вестибюля і сіней у зелений та бірюзовий колір, було виконано в Миргородській керамічній художньо-промисловій школі імені Миколи Гоголя. Личкову плитку для оздоблення цієї будівлі, а також споруд у Києві виготовляв і відомий опішненський гончар Іван Гладиревський [7, с. 18–19, 28–29]. Отже, плитки для каплиці виготовляли в Опішному не випадково — адже з серпня 1904 р. в осередку їх виготовлялася значна кількість.

Виробничий досвід з виготовлення плиток мав і Юрко Лебішак, адже перед цим він працював на керамічних підприємствах Відня і Львова, очолював майстерню із виготовлення личкових плиток у Галичі [8, с. 339, 363]. На мою думку, однією з основних причин запрошення саме Юрка Лебішака на посаду інструктора Опішнянського гончарного навчально-показового пункту діями Полтавського губернського земства для організації його діяльності було те, що він на той час був одним з провідних фахівців по виготовленню потрібної їм личкової плитки. Цим можна пояснити фразу зі звіту Полтавської Губернської земської Управи за 1913 р., що в Росії: «повна відсутність ... знаючих справу й досвідчених технічних сил» [9, с. 127].

6. Момент виявлення фрагментів підлоги Опішнянського гончарного навчально-показового пункту. Опішне, жовтень 2007 р. Фото А. Щербаня

7. Місцезнаходження фрагментів підлоги Опішнянського гончарного навчально-показового пункту. Опішне, жовтень 2007 р. Фото А. Щербаня

Зважаючи на наявні джерела, можна зробити висновок, що плитку для личкування каплиці в Полтаві було виготовлено за безпосередньої участі й під керівництвом інструктора Опішнянського гончарного навчально-показового пункту Полтавського губерньського земства Ю. Лебішака, майстрами-викладачами закладу та найнятими робітниками — опішнянами в приміщенні, яке не належало пункту. На мою думку, цю плитку можна вважати продукцією Опішнянського гончарного навчально-показового пункту Полтавського губерньського земства.

Облицювальні плитки для каплиці було виготовлено в період другої половини 1913 р. За підрахунками керамолога Анатолія Щербаня, для її личкування було використано близько восьми тисяч плиток (рис. 1–9). Більшість їх не декоровані, жовтого та світлокоричневого кольорів прямокутної форми (але зустрічаються й квадратні, трикутні, та трапецієподібні менших розмірів). Використано й значну кількість полив'яних плиток, мальованих жовтим, синім, блакитним, зеленим, червоним та білим ангобами. Контури малюнків на них ритовані. Ці плитки розташовано вісьмома горизонтальними смугами. Виокремлюється панно із зображенням квітів у вазах. Ці орнаменти подібні до зображених на будинку Полтавського губерньського земства. На трьох фронтонах споруди намальовано сюжетні композиції (рис. 1, 8–9). На передньому — Ісуса Христа у сидячому положенні, перед яким на колінах стоять ангели. На бокових — червоного та темно-синього серафимів.

Повертаючись до згаданого мною приміщення Опішнянського гончарного навчально-показового пункту Полтавського губерньського земства, зазначу, що новий будинок для цього гончарного навчального закладу було споруджено згідно звіту в 1915 р. [10, с. 107]. Він зберігся донині. У жовтні 2007 р. під час проведення ремонтних робіт у цьому будинку, було виявлено ще один вид архі-

8. Збережена частина підлоги Опішнянського гончарного навчально-показового пункту з написом. Опішне, 1915. Фото А. Щербаня, 2007

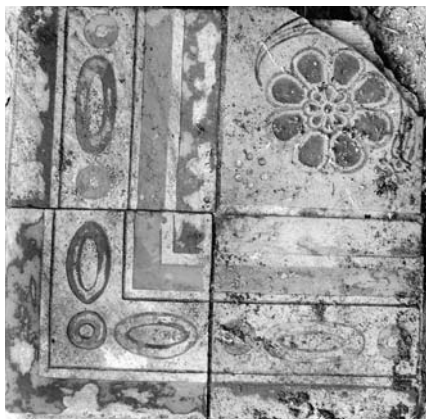
тектурно-будівельної кераміки, виготовленої в цьому закладі — плитки для підлоги (рис. 10–11). За кольором та особливостями декору вони подібні до тих, які виготовлялися для каплиці, але відрізняються квадратною формою (зі стороною 18,5 см).

Починається композиція на вході однорядковим написом синього кольору на сходинок: «Опошнянській Гончарний Показ. Пунктъ П. Г. З.» (зберігся незруйнованим) (рис. 12). Напис обрамлено прямокутною рамкою синього кольору та кривулькою темно-червоного та жовтого. У публікаціях так заклад називався протягом 1913–1914, 1916 рр. [11, с. 127]. Але, оскільки будівлю було побудовано і основні оздоблювальні роботи було зроблено в 1915 р. [12, с. 107], на мою думку, цим часом можна датувати й плитки. Тобто, їх виготовлено на один–два роки пізніше, ніж попередні. Поряд із фрагментом, що зберігся незруйнованим, знайдено кілька фрагментів зруйнованої підлоги (рис. 13–14), за якими можна реконструювати її загальний вигляд.

На мою думку, плитки було викладено одразу за написом в коридорі розміром 230 x 360 см, від основного входу до дверей навчальної кімнати (рис. 15). На цьому місці збереглася цементно-цегляна основа, на якій клася плитка. Більше у жодній з частин будинку такої основи не збереглося.

За периметром цієї доріжки, на мою думку, було зображено геометрично-рослинний орнамент. Зовні — смугу з червоних та синіх овалів, обмежених синіми та червоною прямими лініями. Всередині — смугу зі стилізованих червоних та синіх квітів. Зважаючи на знахідки фрагментів глиняних плиток без орнаменту, вважаю, що плитки центральної частини доріжки були неорнаментованими. За підрахунками А. Щербаня для такої підлоги було використано 264 плитки, з них 138 (52%) — орнаментовані.

Керамічна підлога в приміщенні Опішнянського гончарного навчально-показового пункту Полтавського губерньського земства імітувала килим, подіб-

9. Кутовий фрагмент зруйнованої підлоги Опішнянського гончарного навчально-показового пункту. Опішне, 1915.
Фото А. Щербаня, 2007

ний до тих, які використовувалися заможними верствами населення в той час, органічно вписувалася в концепцію українського модерну, в дусі якого було збудовано будинок. Для прикладу наведу відомості про те, що долівки в «чистих» хатах Поділля першої половини ХХ ст. оздоблювали подібним чином — їх розділяли на сітку квадратів прямими лініями, а по периметру малювали квітковий орнамент. При цьому застосовувалися червоний, жовтий та синій кольори. Подібне оздоблення хат ще й досі можна побачити в експозиції Музею народної архітектури та побуту НАН України [13].

Схожа до виявленої в будинку Опішнянського гончарного навчально-показового пункту Полтавського губернського земства плитка під назвою «метласька» була дуже поширеною наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. в Галичині. Наприклад, її виготовляли на кількох керамічних підприємствах Львова. Значну кількість зображень підлог, викладених подібними плитками опубліковано мистецтвознавцем Олесем Ногою [14]. Окремі елементи оздоблення опішненських плиток перегукуються із зображеними у його монографії. Зокрема, подібні, але простіші орнаменти (великі квіти, прямі широкі лінії обрамлення) нанесено на плитки, виготовлені наприкінці ХІХ ст. на фірмі «Віллероу і Бох» (Німеччина), та неатрибутовані з львівських підлог кінця ХІХ — початку ХХ ст. [15, с. 121, 198, 380]. Разом з тим, зображення перекликається із розташованим на плитках над головним входом до Коломийської гончарної школи, яку закінчив Ю. Лебішак (рис. 16). Подібна їй форма дахів цих закладів (рис. 17), не характерна для інших споруд, побудованих на Полтавщині в українському архітектурному стилі [16, с. 921–924]. У мене не виникає сумнівів, щодо того, що будинок Опішненського гончарного навчально-показового пункту Полтавського губернського земства було споруджено за активної участі Ю. Лебі-

10. Бічний фрагмент зруйнованої підлоги

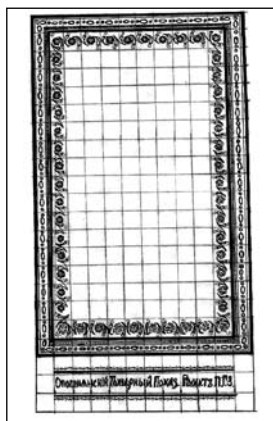
Опішнянського гончарного навчально-показового пункту. Опішне, 1915.

Фото А. Щербаня, 2007

11. Реконструйований вигляд підлоги Опішнянського гончарного навчально-показового пункту.

Опішне, 1915.

Рисунок А. Щербаня

щака. Вплив галицького інструктора на його створення, який використав для цього власний життєвий досвід, незаперечний. На думку мистецтвознавців Т. Кара-Васильєвої та З. Чегусової, свідомий синтез традиційних рис і стильових напрямів різних етнічних осередків (в даному випадку Опішне–Коломия–Львів) був програмним у формуванні єдиного українського стилю і розглядався як духовне єднання народу [17, с. 24]. Про вплив гончарських традицій Західної України на опішнянське гончарство через діяльність Ю. Лебіщака неодноразово зазначалося у наукових працях [18, с. 241; 19, с. 78]. Але жодних конкретних прикладів дослідники не наводили. Це ще раз підкреслює важливість вищеописаних знахідок.

Варто наголосити, що такий вид продукції, як личкові плитки, загалом не був властивий як опішнянському, так і українському народному гончарству загалом. Відомо, що на керамічних підприємствах України наприкінці XIX — на початку XX ст. ці вироби виготовляли методом сухого пресування із порошкоподібної маси. Сировиною для їх виготовлення слугували тугоплавкі та жаростійкі сорти глини, головна вимога до яких — великий інтервал спікання. Цим досягалася значна механічна міцність, жаро- та морозостійкість, опір лицьової поверхні плиток до стирання [20, с. 121]. Нині невідомо, яким способом виготовлялися плитки в Опішнянському гончарному навчально-показовому пункті Полтавського губернського земства, але це можна визначити, застосувавши фізико-хімічні методи дослідження. Очевидно лише, що її було відтиснено у формах за допомогою механічних пристроїв. На мою думку, це були пристрої, якими гончарну майстерню Зіньківського повітового земства було обладнано у 1904 р.

Личкову плитку виготовляли, окрім згаданого вище Івана Гладиревського

12–14. Фрагменти кахлі. Опішне, Опішнянська гончарна навчальна майстерня, 1915–1916. Фонди Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному, НД-1716, НД-1717. Фото Тараса Пошивайла, 2007

й окремі опішненські гончарі, які співпрацювали з Опішненським гончарним навчально-показовим пунктом. Зокрема, в 1997 р. під час розкопок у Полтаві експедицією Центру охорони та досліджень пам'яток археології Полтавської обласної державної адміністрації виявлено плитку, підписану «Симеон Горілей Опішне». Вона трапецієподібна (висота 15,8 см, ширина 13 см, товщина 1,05–1,08 см), відтиснута в формі. Має вигляд стилізованої капітелі, верхня частина якої вкрита ангобом синього кольору, полив'яна [21, с. 171–172]. Її автор — відомий гончар першої третини ХХ ст. Семен Сергійович Горілей. На мою думку, плитку виготовлено в 1910-х, під впливом діяльності Опішнянського гончарного навчально-показового пункту. Дерев'яні форми для виготовлення подібних личкових плиток знайдено на садибі опішненського гончаря Федора Пошивайла, який також почав активно працювати з 1910-х.

Другу групу архітектурно-будівельної кераміки, виготовленої в Опішненському гончарному навчально-показовому пункті Полтавського губерньського земства складають кахлі. Їх вдалося виокремити внаслідок знахідки кахлі з унікальним тавром під час ремонту димоходів вищезгаданого будинку (вона затуляла отвір в одному з них) в жовтні 2007 р. Тавро овальне, обрамлене написом «...чебн. мастер. Опішне». По центру — аббревіатура з літер ПГЗ. На мою думку, напис розшифровується так: «Учебная мастерская Полтавского губерньского земства в Опішні». Так називали заклад з 1915 до 1916 р. [22, с. 107]. Тобто зазначену кахлю могли виготовити в цей період. До речі, в 1916 р. в штаті майстерні був майстер-кахляр [23, с. 97].

У фондівій колекції Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному вдалося виявити одну абсолютно ідентичну та три подібних за формами та розмірами, але відмінних за зображеннями. Фондові працівники їх датували серединою ХХ ст. Ці вироби було знайдено в неодноразово згадуваному мною будинку в 1994 р. науковим співробітником Національного

15. Видгляд будівлі цеху №1 артлі «Художній керамік» (створений для Опішненського гончарного навчально-показового пункту) зі сторони центрального входу. Опішне, 1949–1950. Фото Сергія Нечиторенка (Київ). Подано за: [24, с.44]

музею-заповідника українського гончарства в Опішному Миколою Коею. Більшість кахлів задимлені всередині, що свідчить про їх використання у печах. На мою думку, вони могли прикрашати печі, які використовувалися для опалення приміщення школи.

Поверхня однієї лицевої кахлі вкрита поливою зеленого кольору. На інших зображення поліхромні — розфарбовані червоним, коричневим, зеленим та жовтим ангобами, покриті прозорою поливою. Є лицеві та кутові кахлі. Лицеві їх частини квадратні, розмірами від 19,8 до 21 см. Висота румп 4–4,2 см. Всі вироби мають по два отвори діаметром 0,7 см в румпах. Орнаменти на кахлях подібні — рослинні. Виокремлюються два типи кахоль, виготовлені в різних формах з різним орнаментом.

До першого типу, до якого відношу кахлю з тавром по центру, в колі зображено стилізовану квітку з волютоподібними пагонами, листками та бутонем. По кутах розташовано стилізовані квіти з листям. Орнамент займає всю лицеву поверхню кахлі, він подібний до народних орнаментів на кахлях ХІХ ст.

На кахлях другого типу орнаментовано лише кути. Орнамент на них подібний до того, що використовувався для декорування кахлів Полтавщини ХVІІІ ст. — невелика квітка по центру, по боках якої — переплетені пагони.

Зважаючи на наявні дані, можна стверджувати, що виготовлення личкової плитки в Опішному припинилося після революції 1917 р., оскільки в будівництві перестав застосовуватися український архітектурний стиль. Кахлі ж виготовлялися до середини ХХ ст.

Підсумовуючи вищесказане, зазначу, що працівники Опішненського гон-

16. Кахля з тавром. Опішне, Опішнянська гончарна навчальна майстерня, 1915–1916.
Фото А. Щербаня, 2007.

17. Тавро на кахлі. Опішне, Опішнянська гончарна навчальна майстерня, 1915–1916.
Фото А. Щербаня, 2007.

чарного навчально-показового пункту Полтавського губернського земства зробили внесок у формування українського архітектурного модерну. На початковому етапі їх діяльності в Опішному, виготовлення архітектурно-будівельної кераміки займало провідне місце. Окрім традиційного її виду для народного гончарства — глиняних кахлів, з подібними до народних орнаментами, створювалися вироби фабрично-заводського асортименту — глиняні личкові плитки. Провідником у цих виробництвах був завідувач закладу — Юрко Лебіщак. Споруджений за його діяльної участі будинок тривалий час був центром гончарського життя Опішного. Він зберігся дося, як і каплиця, оздоблена виготовленими під його керівництвом глиняними плитками.

Вперше введені до наукового обігу точно атрибутовані глиняні вироби значно розширюють уявлення про діяльність Опішнянського гончарного навчально-показового пункту Полтавського губернського земства (1912–1924 рр.) і можуть бути основою для датування подібних виробів з музейних колекцій.

1. Клименко О. О. Народна кераміка Опішні (до проблеми традицій та інновацій в народних художніх промислах): Дис. ... канд. мистецтвознавства. — К., 1995.

2. Полтавщина: Енциклопедичний довідник / За ред. А. В. Кудрицького. — К., 1992.

3. Гончарный показательный пункт // Отчет Полтавской Губернской Земской Управы за 1913 год. — Полтава, 1914. — Вып. 1. — С. 127–128.

4. Зошит: Музика, співи, театр. Опішня. 1900–1968. // Архів Опішнянської школи-ліцею І–ІІІ сту-

пенів. — Од. зб. 264. — Арк. 89.

5. О передаче Опшняянской гончарной мастерской Зеньковскому земству // Журналы Полтавского чрезвычайного Губернского земского собрания 1903 г. — Полтава, 1903.

6. Гончарная учебная мастерская в Опшне // Отчет Полтавской Губернской Земской Управы за 1915 год. — Полтава, 1916. — Вып. 1. — С. 107–108.

7. *Пошивайло О.* З досвіду роботи по підтримці й розвитку гончарства Опішні в другій половині XIX–XX століть. — Опішня, 1989.

8. *Нога О.* Українська художньо-промислова кераміка Галичини (1840–1940). — Львів, 2001.

9. Гончарный показательный пункт // Отчет Полтавской Губернской Земской Управы за 1913 год. — С. 127–128.

10. Гончарная учебная мастерская губернского земства // Отчет Полтавской Губернской Земской Управы за 1914 год. — Полтава, 1915. — Вып. 1. — С. 97–98.

11. Гончарный показательный пункт // Отчет Полтавской Губернской Земской Управы за 1913 год. — С. 127–128.

12. Гончарная учебная мастерская губернского земства // Отчет Полтавской Губернской Земской Управы за 1914 год. — Полтава, 1915. — Вып. 1. — С.97-98.

13. *Зозуля Н.* Настінні розписи Поділля в експозиції МАП НАН України. — Виступ на науковій конференції «Народне мистецтво як цілісна система світобачення етносу», Київ, 2007

14. *Нога О.* Українська художньо-промислова кераміка Галичини...

15. Там само.

16. Полтавщина: Енциклопедичний довідник...

17. *Кафа-Васильєва Т., Чезусова З.* Декоративне мистецтво України ХХ століття: У пошуках «великого стилю». — К., 2005.

18. *Нога О.* Українська художньо-промислова кераміка Галичини...

19. *Нога О., Шмагало Р.* Кераміка Галичини кінця XIX — початку ХХ ст. в контексті міжнародних зв'язків: Контакти і взаємовпливи. — Львів, 1994.

20. *Нога О.* Українська художньо-промислова кераміка Галичини...

21. *Ханко О. В., Коваленко О. В.* Керамічна плитка Симона Горілея // Археологічний літопис Лівобережної України. — 1998. — № 1/2. — С. 171–172.

22. *Щербань О. В.* Історія діяльності Опішненського гончарного навчально-показового пункту (1912–1924) // Духовна культура як домінанта українського життєтворення: Зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. — К., 2005. — Ч. II. — С. 316–322.

23. Отчет Полтавской губернской земской управы за 1916 год. — Полтава, 1918. — С. 97.

24. *Пошивайло О.* Опішне кінця 1940-х — початку 1950-х років // Український керамогічний журнал. — 2002. — № 3. — С. 43–54.

Анотація: До наукового обігу введено зразки архітектурно-будівельної кераміки (личкові плитки та кахлі), виготовлені в 1913–1916 рр. у Опішнянському гончарному навчально-показовому пункті Полтавського губернского земства (1912–1924 рр.). Подано їх детальний опис. Зроблено висновок, що їх виготовлено під керівництвом західно-

українського кераміста Юрка Лебищака. Вироби атрибутовано. Досліджені плитки та кахлі є яскравим зразком українського модерну.

Ключові слова: архітектурно-будівельна кераміка, личкові плитки, кахлі, Юрко Лебищак, український модерн.

Аннотация: Исследуются образцы архитектурно-строительной керамики (облицовочные плитки и кафель) изготовленные в 1913–1916 гг. в Опшняхском гончарном учебно-показательном пункте Полтавского губернского земства (1912–1924 гг.). Предлагается их характеристика. Сделано вывод о том, что их было изготовлено под руководством западноукраинского керамиста Юрия Лебищака. Изделия атрибутированы. Исследованные плитки и кафель — яркий образец украинского модерна.

Ключевые слова: архитектурно-строительная керамика, облицовочные плитки, кафель, Юрий Лебищак, украинский модерн.

Annotation: Samples of architectural-building ceramics (ceramic tiles and glazed tiles) made in Opishnia ceramics educational model centre under Poltava Gubernia Zemstvo (County) in 1913–1916 are being introduced into scientific practice for the first time. The article presents detailed description of the earthenware. The author draws a conclusion that it was made under the supervision of Western Ukrainian ceramics artist Yurko Lebishchak. The earthenware was attributed. The researched ceramic tiles and glazed tiles are vivid samples of the Ukrainian architectural style.

Keywords: architectural-building ceramics, ceramic tiles and glazed tiles, earthenware, Yurko Lebishchak, Ukrainian architectural style.